

LUND UNIVERSITY

Den svenska arbetslöshetsförsäkringen - Från KAS till Alfakassan

Edebalk, Per Gunnar

2012

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Edebalk, P. G. (2012). *Den svenska arbetslöshetsförsäkringen - Från KAS till Alfakassan*. (Working paper serien; Nr 2012:1). Socialhögskolan, Lunds universitet.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Den svenska arbetslöshetsförsäkringen

– Från KAS till Alfakassan

PER GUNNAR EDEBALK

Nr 1 • 2012
ISSN 1650-8971

Innehåll

1. Inledning
2. Obligatoriefrågan aktualiseras (1975-1979)
3. Besparingar och återställare (1980-1984)
4. Permitteringslönefrågan
5. Senare halvan av 1980-talet
6. Omprövningar
7. Det tillfälliga obligatoriet 1994
8. Socialdemokraternas återkomst
9. Alfakassan
10. Avslutande synpunkter

En tidigare version av denna uppsats har lästs och kommenterats av Staffan Blomberg, Lars Harrysson, Rune Rydén, Hans Swärd och Eskil Wadensjö. Till dessa riktas ett varmt tack.

Inledning

Arbetslöshetsförsäkringens historia i Sverige har varit kantad av kontroverser. Att så har varit fallet sammanhänger inte minst med att arbetslöshetsförsäkring på ett helt annat sätt än övriga socialförsäkringar griper in i relationen mellan parterna på arbetsmarknaden. Det dröjde också länge, till 1934, innan den svenska riksdagen beslutade om att införa en lagreglerad och av staten subventionerad arbetslöshetsförsäkring. Arbetslöshetsförsäkring byggde (och bygger fortfarande) på arbetslöshetskassor upprättade av fackliga organisationer. En sådan konstruktion benämns Gentsystemet efter den belgiska staden Gent, där fackliga kassor började subventioneras i början av 1900-talet (Edebalk 1975).

Arbetslöshetsförsäkringens utveckling fram till 1974 har behandlats i ett annat sammanhang (Edebalk 2008). I denna skrift behandlas utvecklingen mellan 1974 (då den kompletterande stödformen KAS debuterade) och 1998 (då den s.k. Alfa-kassan startade sin verksamhet). Framställningen är i mångt och mycket aktörsoorienterad. Utöver de politiska partierna har huvudorganisationerna på arbetsmarknaden haft en viktig roll i skeendet. Främst gäller det Landsorganisationen (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) och Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF). En viktig roll har också Arbetslöshetskassornas Samorganisation (SO) haft (SO 1996).

Låt mig beskriva situationen år 1974. Den svenska arbetslöshetsförsäkring var i princip frivillig och administrerad av erkända arbetslöshetskassor. Dessa kassor hade inrättats av och var kopplade till fackliga organisationer och för medlemmar i de fackliga organisationerna var det regelmässigt obligatoriskt att tillhöra arbetslöshetskassan. Totalt fanns 45 erkända kassor med 2 618 000 medlemmar (Erici & Roth 1981). Av den totala arbetskraften tillhörde 66 procent någon arbetslöshetskassa. Fyra arbetslöshetskassor fanns för företagare med ett relativt begränsat antal medlemmar. Försäkring finansierades med egenavgifter, avkastning på fonderade medel och statsbidrag (inklusive obligatoriska arbetsgivaravgifter). Statens andel av finansieringen varierade med konjunkturläget och uppgick i genomsnitt till ungefär 80 procent.

Försäkringsersättningen utgick i form av en dagpenning och kassamedlemmarna var placerade i någon av tio dagpenningklasser. Dagpenningen fick dock inte överstiga 91,7 procent av den arbetslöses tidigare dagsförtjänst. Dagpenningen, som var (och fortfarande är) skattepliktig, kunde utgå under högst 300 dagar (450 dagar för den som fyllt 55 år) efter en karenstid på fem dagar. Olika villkor var förknippade med ersättningen. Bl.a. skulle en ersättningsberättigad vara ofrivilligt arbetslös, ha varit medlem i kassan under minst 12 månader och ha förvärvat arbetat minst fem månader under en ramtid av tolv månader före arbetslöshetens inträde.

Sedan år 1974 fanns ett kompletterande arbetslöshetsunderstöd för icke-försäkrade och för kassamedlemmar som inte var berättigade till ersättning. Detta stöd, som benämndes kontant arbetsmarknadsstöd (KAS), administrerades av länsar-

betsnämnderna och de allmänna försäkringskassorna. Helt stöd uppgick till 35 kronor per dag, en siffra som kan jämföras med den lägsta dagpenningen i en erkänd kassa som var 40 kronor. Skillnaden motiverades bl.a. av att KAS inte skulle minska intresset för att ingå i en erkänd arbetslöshetskassa. KAS utgick i 150 dagar (300 dagar vid fyllda 55 år) och under obegränsad tid fram till pensionsåldern för den som fyllt 60 år. Karens- och arbetsvillkoren var desamma som inom försäkringen, dock gällde för nyutträdande en tre månaders kvalifikationsperiod som ersatte arbets- och karensvillkoren.

En principiellt viktig nyhet vid införandet av KAS var att arbetsgivarna för första gången deltog i finansieringen av såväl försäkringsersättningen som det kontanta arbetsmarknadsstödet. Arbetsgivaravgifterna skulle finansiera 2/3 av utgifterna för KAS och ett grundbidrag till arbetslöshetsförsäkringen.

Vid sidan av de statliga stödformerna fanns avtalsenliga ersättningar, som tillkommit efter förhandlingar mellan parterna på arbetsmarknaden. Inom LO-området hade det vid mitten av 1960-talet inrättats en avgångsbidragsförsäkring (AGB) som kunde ge ersättningar till den som drabbats av strukturomvandlingen och driftinskränkningar inom näringslivet (Edebalk & Wadensjö 1980). Här fanns två belopp nämligen A-beloppet, som utbetalades oberoende av om den drabbade blev arbetslös eller inte, och B-beloppet som kunde utgå till arbetslösa och som alltså var ett komplement till arbetslöshetsförsäkringens dagpenning. Inom det privata tjänstemannaområdet fanns en ersättningsmöjlighet i form av avgångsersättning (AGE) som dock inte var arrangerad som en försäkring. AGE-beloppets storlek var beroende av den enskilde tjänstemannens speciella situation.¹

För den som blev arbetslös p.g.a. permittering fanns sedan början av 1960-talet en avtalsenlig permitteringslön inom LO-området. Permitteringslönen kunde utgå under en vecka, alltså den tid som svarade mot arbetslöshetsförsäkringens karenstid. Med lagen om anställningsskydd 1974 (LAS) infördes dessutom en lagenlig permitteringslön. Den som varit permitterad mer än två veckor i en följd (och då alltså erhållit avtalsenlig permitteringslön under en vecka och dagpenning under nästföljande vecka) skulle av arbetsgivaren få vanlig lön och vanliga anställningsförmåner. Vid upprepad permittering exempelvis i form av korttidsvecka gällde i stället en 30-dagars regel innan arbetsgivaren blev skyldig att betala den lagenliga permitteringslönen.

¹ Motsvarande arrangemang fanns och finns också inom de statliga och kommunala områdena

2. Obligatoriefrågan aktualiseras (1974-1979)

Frågan om en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring hade utretts både på 1920-talet och på 1940-talet, dock utan positivt resultat. I början av 1970-talet aktualiserades frågan på nytt. Bidragande faktorer var den då för svenska förhållanden relativt höga arbetslösheten och inte minst tillkomsten av KAS, som ju i sig själv kunde ses som ett steg mot en allmän arbetslöshetsförsäkring.

De fackliga organisationerna visade vid den tiden ett starkt intresse för en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. I exempelvis SACO-tidningen hette det år 1974 att ”en allmän arbetslöshetsförsäkring måste genomföras med största skyndsamtet” (1974:1). LO och TCO skrev i början av år 1974 till regeringen och begärde en utredning om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring med ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen (som inom sjukförsäkringen), finansiering med arbetsgivaravgifter (som blivit vanligt inom samtliga socialförsäkringar) samt att de erkända arbetslöshetskassorna skulle administrera försäkringen. SACO instämde i en skrivelse till inrikesutskottet (Inrikesutskottets betänkande 1974:3). De fackliga organisationerna ansåg alltså att arbetslöshetsersättningen var för låg jämfört med sjukförsäkringens ersättning men också att en kostnadsutjämning borde ske mellan arbetslöshetskassorna (de medlemsavgifter som användes var ytterst olika i kassorna beroende på skillnader i arbetslöshetsrisk). Att arbetsgivaravgifter skulle svara för finansieringen ledde i sin tur till att arbetslöshetsförsäkringen skulle omfatta alla löntagare inom försäkringens verksamhetsområde.

Från samtliga tre borgerliga partier inkom under år 1974 motioner till riksdagen i vilka det föreslogs att en parlamentarisk utredning skulle tillsättas för att lägga förslag till en allmän arbetslöshetsförsäkring (Motion 1974:133, 1974:252 och 1974:877). Ett enhälligt riksdagsutskott delade uppfattningen att en obligatorisk och allmän arbetslöshetsförsäkring borde införas och att en utredning skulle tillsättas och riksdagen biföll (Riksdagens skrivelse 1974:68).

Sommaren 1974 tillsattes sakkunniga med uppgift att utreda frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Den s.k. ALF-utredningen presenterade sitt betänkande våren 1978 (SOU 1978:45). Utredningen föreslog att en allmän arbetslöshetsförsäkring skulle införas och omfatta personer (både löntagare och företagare) mellan 16 och 65 år. Den skulle administreras av allmänna arbetslöshetskassor organiserade i anslutning till intresseorganisationer. De erkända arbetslöshetskassorna föreslogs ombildade till allmänna arbetslöshetskassor och en ny kassa avsedd bl.a. för nyttillträdande på arbetsmarknaden föreslogs inrättad av Arbetslöshetskassornas Samorganisation, ett för kassorna gemensamt samarbetsorgan.

Ersättningen, den s.k. dagpenningen, föreslogs för nyttillträdande på arbetsmarknaden (efter tre månaders arbetsökande) utgå med ett grundbelopp och för heltidsarbetande föreslås att ersättningen uppgår till detta grundbelopp samt 80 pro-

cent av den förlorade arbetsinkomst som överstiger grundbeloppet. Det maximala inkomsttaket, över vilket ingen kompensation sker, skulle bli detsamma som inom sjukförsäkringen dvs. sju och en halv gånger basbeloppet. Ersättningen skulle enligt förslaget utgå efter en fem dagars karenstid.

Några avgifter från de försäkrade skall enligt förslaget inte tas ut. Finansieringen av grundbeloppet finansieras till övervägande del av statsbidrag och i övrigt skall arbetsgivaravgifter svara för finansieringen. De fonder som byggts upp i respektive kassa skall överföras till de organisationer som bildat respektive kassa.

ALF-utredningen visade på ett pregnant sätt de skarpa intressekonflikter som fanns inom arbetslöshetsförsäkringen. Förslaget svarade mot den samlade fackföreningsrörelsens ståndpunkt hur en allmän arbetslöshetsförsäkring skulle konstrueras med ett undantag. Några kassaföreträdare ville helt ta bort karensvillkoret bl.a. med motiveringen att ett karensvillkor inte fanns inom sjukförsäkringen.

Arbetsgivarföreningens (SAFs) representant i utredningen var ytterst negativ. Visst var SAF för en allmän arbetslöshetsförsäkring, men den skulle inte administreras av kassor kopplade till fackliga organisationer utan av försäkringskassan. Och att i stor utsträckning finansiera ersättningen med arbetsgivaravgifter sågs som helt olämpligt. Med ökad arbetslöshet och försvagad konkurrenskraft inom näringslivet kommer arbetsgivaravgiften att höjas och man hamnar i en ond cirkel. Att dessutom låta de existerande fonderna i kassorna tillfalla den organisation som inrättat kassan var oacceptabelt. En övervägande del av kassornas verksamhet hade nämligen finansierats med statsbidrag och fonderna borde därför tillfalla de allmänna arbetslöshetskassorna för att där användas innan nya medel tillskjuts.

I SAFs tidning *Arbetsgivaren* (1978:23) ställde man rakt ut frågan om en arbetslöshetsförsäkring fick se ut hur som helst. Sedan utredningen tillsatts hade den dåvarande socialdemokratiska regeringen ersatts av en borgerlig regering år 1976 och SAF-tidningen såg det som oförklarligt att den borgerliga regeringen underlåtit att efter valet ändra utredningens sammansättning och direktiv.

Då riksdagen uttalat sig för en allmän arbetslöshetsförsäkring och ALF-utredningen tillsatts, aktualiserades frågan att samordna och enhetliggöra det växande socialförsäkringssystemet. Sommaren 1975 tillsattes den Socialpolitiska samordningsutredningen. I sitt betänkande (SOU 1979:94) presenterade utredningen en principmodell för att göra det ekonomiska trygghetssystemet enklare och överskådligare. Utvecklingen borde, enligt utredningen, inriktas mot en allmän socialförsäkring täckande samtliga socialpolitiska stödåtgärder (inklusive arbetslöshetsersättning). Här är särskilt utredningens syn på administrationen relevant. Den dåvarande administrationen för den samlade socialförsäkringen ansågs alltför splittrad och med en enhetlig administration skulle det bli enklare för individen att hitta rätt och en övergång från en bidragsform till en annan skulle bli smidigare. De största fördelarna med en enhetlig administration, som man såg det, var att villkor och regler för beräkning av olika ersättningar blev mer enhetliga. Att de

allmänna försäkringskassorna skulle ta hand om en allmän socialförsäkring sågs som en självklarhet.

De två socialdemokratiska ledamöterna i utredningen reserverade sig med instämmande av de experter, som kom från fackliga organisationer. De såg fördelar med en ökad samordning men kunde inte acceptera att försäkringskassorna skulle administrera arbetslöshetsförsäkringen. Man hänvisade här till ALF-utredningen som ju kopplat administrationen av arbetslöshetsförsäkringen till de yrkesverksammars intresseorganisationer. Detta ger, enligt reservanternas, de bästa garantierna för att arbetslöshetsförsäkringen blir ett medel att stärka den enskildes ställning och möjligheter på arbetsmarknaden.

1950- och 1960-talen hade kännetecknats av stark ekonomisk tillväxt i Sverige. Den positiva utvecklingen bröts i början 1970-talet. Inflationen blev hög och underskotten i statsbudgeten oroväckande höga medan bytesbalansens underskott ökade, något som bl.a. dokumenterades av Långtidsutredningen 1980 (SOU 1980:52). Dessa ekonomiska förutsättningar samt konflikten om arbetslöshetsförsäkringens organisation och finansiering blev omkring år 1980 effektiva hinder för att genomföra riksdagens principbeslut från 1974 om en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

3. Besparingar och återställare (1980-84)

Den samhällsekonomiska utvecklingen hade under 1970-talet varit problematisk med ett par ”oljeprischocker”, hög inflation och balansbrister i utrikeshandeln och statsbudgeten. Att reducera statsutgifterna blev en viktig del i den borgerliga regeringens politik. Växande statsutgifter berodde bland annat på ökade socialpolitiska utgifter. Mot slutet av årtiondet och i början på 1980-talet började därför delar av socialförsäkringssystemet att allt mer ihärdigt diskuteras och ifrågasättas även utanför riksdagen (se t.ex. DsJu 1979 och Björklund m.fl. 1983).

Krismedvetandet omkring år 1980 var tydligt. Socialdemokraterna hade tillsatt en arbetsgrupp som inför 1981 års partikongress presenterade en fyllig rapport om handlingslinjer för att föra Sverige ur krisen (Socialdemokraterna 1981). Redan i förordet slås fast att Sveriges ekonomi är i svår obalans och att det nu krävs åtgärder ”som vi i annat ekonomiskt läge inte behövt diskutera”. Arbetsgruppen hade i ett tidigt skede fört fram vissa tankar om besparingar inom socialförsäkringen, som kom att diskuteras inom partiet. Partimedlemmarna blev emellertid upprörda (Feldt 1991). Något konkret förslag att genomföra förändringar i omfattning eller utformning av socialförsäkringarna gavs därför inte i rapporten, utan strävan sågs

vara att försvara den nuvarande standarden. Inför 1980-talet med dess problemtyngda ekonomi ansågs det inte finnas utrymme för nya stora sociala reformer.

Dagpenningen inom arbetslöshetsförsäkringen hade höjts vid olika tillfällen efter 1974 efter uppvaktningar från kassaföreträdarna. År 1981 höjdes den maximala dagpenningen från 195 till 210 kronor, men det var inte tillräckligt som en kompensation för inflationen enligt socialdemokraterna som ville ha en höjning till 230 kronor (Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1980/81:13).

En departementspromemoria presenterades 1981 (DsA 1981:7) som bland annat föreslog ändringar i statsbidragssystemet. På basis av promemorian lämnade regeringen en proposition (Proposition 1981/82:139). Regeringens förslag genomfördes från och med den 1 juli 1982 (Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1981/82:13). I regeringens förslag och riksdagens beslut ingick en smärre höjning av "taket" till 230 kronor och KAS från dåvarande 75 till 80 kronor. Då ville socialdemokraterna höja taket till 280 kronor och KAS till 100 kronor. Den borgerliga regeringen fick dessutom igenom ett förslag om skärpta regler för avstängning för den som blir arbetslös efter att frivilligt ha lämnat sitt arbete. Än värre var, för de fackliga organisationerna och för den socialdemokratiska oppositionen, att statsbidragsreglerna ändrades så att arbetslöshetskassornas kostnadsandel återfördes till 1974 års nivå, dvs. till cirka 20 procent. Detta innebar att medlemsavgifterna i stort sett måste fördubblas.

Det är ingen överdrift att påstå att de fackliga organisationerna var rasande (se t.ex. LO-tidningen 1982:1, 3 och 12). Det var inte bara arbetslöshetsförsäkringen som drabbades utan också sjukförsäkringen (där två karensdagar införts).

Uppbackade av LO och TCO hade socialdemokraterna inför riksdagsvalet hösten 1982 lovat att återställa försämringarna inom arbetslöshetsförsäkringen (och inom sjukförsäkringen). Socialdemokraterna vann valet och den socialdemokratiska regeringen rivstartade med en devalvering av den svenska kronan med 16 procent. Denna kraftiga devalvering måste enligt statsminister Palmes regeringsförklaring följas av en stram finans- och budgetpolitik och utrymme för nya kostnadskrävande reformer ansågs inte finnas (Riksdagens protokoll 1982/83:6). Dock skulle försämringarna i arbetslöshetsförsäkringen undanröjas. Även andra sociala förmåner skulle återställas exempelvis de karensdagar inom sjukförsäkringen som den tidigare riksdagsmajoriteten beslutat om.

Det dröjde inte länge förrän en regeringsproposition presenterades (Proposition 1982/83:55). Den maximala ersättningen inom arbetslöshetsförsäkringen höjdes till 280 kronor, reglerna för avstängning modifierades och statsbidragen till arbetslöshetskassorna återställdes. Detta var helt enligt LOs krav (LO 1983).

Det är nu som den s.k. "rundgången" aktualiseras. Begreppet "rundgången" innebar att personer som utförsäkrats från sin arbetslöshetskassa fick någon form av arbetsmarknadspolitiska åtgärder varefter de kvalificerade sig för en ny ersättningsperiod inom arbetslöshetsförsäkringen osv. Arbetslösheten i början av 1980-talet innebar bl.a. en ökad risk för utförsäkring efter 300 ersättningsdagar (450 dagar för

dem som fyllt 55 år). Antalet personer som utförsäkrats uppgick till ca 8 000 år 1981; motsvarande siffra var för 1982 14 200 och för 1983 17 000 (Proposition 1983/84:150 Bilaga 4 sid 20). Starka fackliga krav på att stoppa utförsäkringarna framfördes och det ansågs vara den nya arbetsmarknadsministrarnas (Anna-Greta Leijon) ”allra mest brådskande uppgift” (Metallarbetaren 1982:41 sid 7). De utförsäkrade borde garanteras beredskapsarbeten så att de kunde hållas kvar inom försäkringssystemet. För kommunerna innebar utförsäkringarna höjda socialbidragskostnader och även kommunförbundet slog larm (Nycander 2002).

Successivt fattade regeringen beslut och resultatet blev att de utförsäkrade fick rättighet inte bara till beredskapsarbeten utan också till andra arbetsmarknadsåtgärder så att de kunde kvalificera sig för förnyad kassaersättning. Denna s.k. utförsäkringsgaranti blev dock inte fullständigt effektiv beroende exempelvis på att arbetsförmedlingarna inte alltid kunde anvisa något beredskapsarbete (SO 1996).

4. Permitteringslönefrågan

Alldeles i början av 1980-talet hamnade den svenska ekonomin i en påtaglig lågkonjunktur. Företagens permitteringsbenägenhet ökade och antalet arbetslösa på grund av permitteringar blev osedvanligt många 1980-81. Medlemmar i de stora fackförbunden Metall och Fabriks drabbades hårt liksom deras arbetslöshetskassor. Bl.a. observerades att det dåvarande permitteringslönesystemet gav företagen incitament att införa korttidsvecka (Metallarbetaren 1980:33 och 1981:12). Företagens permitteringsstrategi var betingad av ersättningssystemet eftersom korttidspermitteringar under en längre tid betalades av arbetslöshetskassan i stället för den lagenliga permitteringslönen.

Redan 1976 års LO-kongress hade tagit ett beslut att LO skulle verka för att rätten att permittera utan bibehållande av fulla anställningsförmåner slopas (LO1976). De privatanställda arbetarna anförde framför allt tre argument:

1. Ur jämställdhetssynpunkt var det negativt att endast privatanställda arbetare kunde permitteras och inte tjänstemän.
2. Arbetslöshetskassorna, som delvis finansierades med medlemsavgifter, drabbades av företagets permitteringsbeteende.
3. De permitterade arbetarna fick inte fullständig kompensation för inkomstbortfall under den tid de fick ersättning från arbetslöshetskassan. Bland annat förlorade de rätten till semesterersättning.

Även inom arbetsgivareföreningen (SAF) var man missnöjd med permitteringslönerreglerna (Arbetsgivaren 1977:15). För företag som av ekonomiska skäl tvingades att permittera och betala permitteringslön kunde det nämligen bli svårigheter. Reglerna kunde i sådana fall tvinga ett företag att lägga ner sin verksamhet. Illa var det

också om en nyckelgrupp gick i strejk, då kunde konsekvensen bli att andra måste permitteras (och företagen fick betala).

LO tog upp nya förhandlingar med SAF rörande permitteringsfrågan. Parterna träffade år 1984 en överenskommelse som förutsatte statlig medverkan (Proposition 1984/85:68). Riksdagen accepterade överenskommelsen och permitteringspaketet trädde i kraft 1985.

Riksdagens beslut innebar att lagen om anställningsskydd (LAS) ändrades så att den som permitterades fick full lön och andra anställningsförmåner. Företag, som permitterade, kunde erhålla en permitteringslöneersättning (PLE), som var ett bidrag. Bidraget kom dels från staten, dels från en av SAF och LO nybildad stiftelse. Bidraget från staten utgick med ett fast belopp för varje permitteringsdag och bidraget från stiftelsen finansierades med en avtalsenlig procentsats av lönen. Den sammanlagda ersättningen till företag som permitterade motsvarade 60-70 procent av utbetald permitteringslön. Vissa karensdagar, sammanlagt sju, gällde för permitteringslöneersättningen och ersättning till företagen lämnades för högst 23 permitteringsdagar under ett kalenderår. Med sju karensdagar omfattade således systemet totalt 30 permitteringsdagar. Med det nya systemet hölls de privatanställda arbetarna skadelösa då de blev arbetslösa till följd av permittering.

Lösningen på permitteringsproblematiken är ett exempel på samspelet mellan staten och arbetsmarknadens parter. Den här typen av samspel har ingalunda varit ovanlig inom svensk socialpolitik. Samspel av detta slag har dock inte alltid uppskattats av riksdagsledamöter, som känt sig överkörda. Det är principiellt olyckligt, menade man på borgerligt håll, att två parter sluter en överenskommelse som man låter en tredje part (alltså skattebetalarna) betala (Motioner 1984/85:190, 191 och 192).

5. Senare halvan av 1980-talet

Pådrivare inom arbetslöshetsförsäkringen har varit Samorganisationen och de fackliga huvudorganisationerna. Med en socialdemokratisk regering och vänstermajoritet i riksdagen efter valet 1982 var förväntningarna höga om förbättringar inom arbetslöshetsförsäkringen även efter "återställaren". För regeringen gällde emellertid som en följd av "den tredje vägens politik", med en stor devalvering som ingress, att driva en stram finanspolitik. Att med denna förutsättning genomföra förbättringar inom arbetslöshetsförsäkringen kunde te sig problematiskt.

En första omgång inom det som kom att kallas Rosornas krig visade sig vintern 1985/1986 (Feldt 1991, Leijon 1991, Malm 1994). I valrörelsen 1982 hade socialdemokraterna lovat att riva upp det borgerliga beslutet om försämringen av arbetslöshetsförsäkringen och att höja dagpenningen. Statsbidrag och ersättningen höjdes, men då regeringen senare måste genomföra besparingar för att minska

budgetunderskottet sågs det som naturligt att också diskutera statsbidraget och viss höjning av egenavgiften. Motståndet från LO och TCO blev kompakt och regeringen fick ge upp (Feldt 1991).

Regeringen kom i stället att i budgetpropositionen (Proposition 1985/86:100 Bilaga 12) föreslå en begränsad höjning av dagersättningen, en höjning som alls icke svarade mot fackliga krav. LOs krav var en högsta dagpenning om 400 kronor medan regeringen föreslog 335 kronor. Det blev enligt dåvarande finansministern Kjell-Olof Feldt ”en explosion i förhållandet mellan regeringen och LO” (Feldt 1991 sid 258). LOs och TCOs ordförande manade till revolt i riksdagen. Regeringen tvangs böja sig och led ett ”förödmjukande nederlag” (Feldt 1991 sid 258). Kompromissen i riksdagen blev en höjning till 360 kronor (Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1985/86:11).

Redan 1985 hade en utredning (den s.k. a-kassekommittén) tillsatts med uppdrag att göra översyn av vissa frågor rörande arbetslöshetsförsäkringen. Bakgrunden för tillkomsten var längre arbetslöshetstider och ökad arbetslöshet samt uppvaktningar från de fackliga organisationerna. En rapport presenterades 1987 (DsA 1987:4). Bl.a. föreslogs att kompensationskvoten skulle uppgå till 90 procent, att högsta dagpenning skulle justeras årligen i förhållande till löneförändringarna för industriarbetare, att statsbidragen till arbetslöshetsförsäkringen och PLE helt skulle bekostas av arbetsgivaravgifter och att statsbidragen till arbetslöshetskassorna skulle utgå för hela försäkringsersättningen. Det sistnämnda skulle medföra att kravet på kassorna att ha fonder avskaffades. Medlemsavgifterna skulle framöver i stort finansiera kassornas förvaltningskostnader och skulle i princip förbli opåverkade av arbetslösheten.

Arbetsgivareföreningens representant i utredningen redovisade i ett särskilt yttrande föreningens syn. I princip borde arbetslöshetsförsäkringen vara allmän och administrerad gemensamt med övriga grenar av socialförsäkringen. Han varnade också för automatiska kostnadsökningar som en följd av löneindexeringen. Utredningen hade samtidigt förslagit att det skulle finnas vissa utjämnande åtgärder mellan kassorna. SAF-representanten menade nu att eftersom alla försäkrade skulle få ersättning i förhållande till sin inkomst oberoende av vilken kassa de tillhörde vore det mest rationellt med endast en enda arbetslöshetskassa och då skulle det inte finnas något behov av utjämnande åtgärder. SAF ansåg alltså att det inte fanns något vettigt skäl att behålla de dåvarande arbetslöshetskassorna.

På basis av a-kassekommitténs rapport lämnade regeringen en proposition till riksdagen (Proposition 1987/88:114). Enligt riksdagens beslut infördes det nya finansieringssystemet och de nu upplösta fonderna överfördes till de organisationer som tagit initiativ till kassorna. Det rörde sig om ca två miljarder kronor som överfördes till de fackliga organisationerna. SAF och de borgerliga partierna kunde inte acceptera denna förstärkning av förbundens egna kassor eftersom arbetslöshetskassornas fonder i mångt och mycket hade byggts upp av skattemedel (Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1987/88:18).

Kompensationsnivån inom arbetslöshetsförsäkringen sattes till 90 procent och karenstiden eliminerades samtidigt. De borgerliga partierna reserverade sig mot förslagen med ett undantag: Folkpartiet och Centerpartiet accepterade att karensdagarna togs bort eftersom karensdagarna tagits bort i sjukförsäkringen (Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1987/88:18).

Omläggningen av arbetslöshetsförsäkringen 1989 baserades bl.a. på ambitionen att försäkringen skulle utgöra ett slutet system finansierat med arbetsgivaravgifter (s.k. arbetsmarknadsavgifter), som betalades till en nyinrättad arbetsmarknadsfond. Även PLE skulle finansieras genom fonden medan KAS fördes in först fr.o.m. budgetåret 1991/92. Tanken var att fonden skulle bygga upp ett överskott under goda år och att dessa skulle finansiera utbetalningar vid hög arbetslöshet. Ett annat syfte var att arbetslösheten inom en kassas verksamhetsområde inte skulle påverka den enskilde medlemmens kassaavgift. Medlemsavgiften skulle finansiera kassornas förvaltningskostnader och en mindre finansieringsavgift till arbetsmarknadsfonden. Kassorna fick bidragen från fonden i omedelbar anslutning till sina arbetslöshetsutbetalningar och då behövdes inga egna fonder.

Den i princip frivilliga svenska arbetslöshetsförsäkringen nådde en höjd omkring år 1990. Antalet medlemmar i arbetslöshetskassorna hade ökat med 36 procent från 1974 till 3 558 000 år 1990. Detta innebär att kassamedlemmarnas andel av arbetskraften hade ökat från 66 till 78 procent. Karenstiden hade tagits bort och "tak" för dagpenningen hade successivt höjts från 130 kronor till 495 kronor, i reala termer en ökning med cirka 15 procent. Ersättningstiden var i stort sett obegränsad som en följd av "rundgången". Härtill kommer att avtalsenliga avgångsbidrag kunde komplettera ersättningen till arbetslösa och den sammanlagda ersättningen för privatanställda arbetare som uppfyllde villkoren både för kassaersättning och avgångsbidrag kunde överstiga 100 procent av lönebortfallet; särskilt vid kortare tids arbetslöshet kunde kompensationen klart överstiga 100 procent (Edebalk & Wadensjö 1989). För dem som permitterades lämnades i normalfallet en fullständig kompensation.

Den utveckling som skett inom arbetslöshetsförsäkringen hade endast i liten omfattning haft stöd inom borgerligheten. Inom ramen för Gentsystemet borde, enligt företrädare för borgerligheten, medlemsavgifterna vara högre så att eventuell arbetslöshet p.g.a. höjda löner skulle bli kännbar och dagpenningen lägre för att skapa incitament till ett aktivt arbetssökande. De borgerliga partierna och SAF blev också allt mer benägna att driva frågan om en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Samtliga borgerliga partier kom efter 1982 att via motionsvägen förorda en sådan arbetslöshetsförsäkring (se t.ex. motion 1982/83:2076, 1983/84:18, Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1986/87:4 och 1987/88:18).

6. Omprövningar

Den djupa ekonomiska krisen alldeles i början av 1990-talet ledde till att den socialdemokratiska regeringen i februari 1990 lade fram en proposition, som bland annat innehöll strejkförbud och lönestopp (Proposition 1989/90:85). Propositionen, som hade förankrats i LO-ledningen, röstades ner och regeringen avgick. Senare under våren tillträdde en ny socialdemokratisk regering, fortfarande med Ingvar Carlsson som statsminister. I den nya regeringens regeringsförklaring konstaterades att Sveriges ekonomi stod inför allvarliga ekonomiska problem och att kraftfulla åtgärder måste vidtas (Riksdagens protokoll 1989/90:80).

Socialdemokraterna, som inte hade egen majoritet i riksdagen, inledde förhandlingar med Folkpartiet. Dessa resulterade i en överenskommelse som bland annat innehöll en höjd egenavgift inom arbetslöshetsförsäkringen och införandet av en sjuklöneperiod inom sjukförsäkringen (Nilsson 1995). LO och fackföreningsrörelsen reagerade häftigt mot uppgörelsen (Fabriksarbetaren 1990:8, Kratz 1996, Carlsson 2003).

I den s.k. krisbudgeten på hösten 1990 (Proposition 1990/91:59) fullföljde regeringen inte överenskommelsen med Folkpartiet. I stället tillsattes en utredare för att utvärdera det nya finansieringssystemet inom arbetslöshetsförsäkringen och att analysera och föreslå former för en höjning av egenavgiften. Därmed bröts relationen med Folkpartiet (Nilsson 1995). Folkpartiledaren Bengt Westerberg blev ”topp tunnor rasande” (Kratz 1996 sid 111).

Den brutna relationen med socialdemokraterna ledde till att Folkpartiet närmade sig Moderaterna. Tillsammans gav partierna ut pamfletten *Ny start för Sverige* våren 1991. I pamfletten slås fast att omfattningen och utformningen av socialförsäkringen måste diskuteras. Detta gäller bl.a. för arbetslöshetsförsäkringen, arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen. För arbetslöshetsförsäkringen borde egenavgifterna höjas för att påverka lönebildningen. Detta var krav som vid olika tidigare tillfällen framförts från borgerligt håll (se t.ex. motion 1884/85: 900 och 2127, Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1988/89:11). På sikt borde en allmän arbetslöshetsförsäkring införas.

Enligt överenskommelsen mellan socialdemokraterna och Folkpartiet skulle egenavgiften höjas inom arbetslöshetsförsäkringen. Efter fackföreningsrörelsens protester beslutades om en utredning om hur den höjda egenavgiften skulle genomföras. Utredaren tillsattes i november 1990 och året därpå presenterades ett betänkande (SOU 1991:57). Det nya finansieringssystemet ansågs ha fungerat bra. Effekten av en höjning av egenavgiften skulle bli så stor att den inte borde genomföras. Här kunde utredaren stödja sig på en gemensam skrivelse från representanter för LO, TCO och SACO. Konsekvenserna, enligt skrivelsen, skulle bli mycket negativa för de fackliga organisationerna. Många medlemmar skulle lämna förbunden och en del skulle bara vara med i arbetslöshetskassan.

Det finns i betänkandet ett särskilt yttrande av arbetsgivarrepresentanten. Utredaren borde, enligt yttrandet, ha föreslagit enhetliga medlemsavgifter och också en enda gemensam arbetslöshetskassa. Något rationellt skäl att behålla systemet med olika arbetslöshetskassor ansågs inte finnas bland annat eftersom medlemmarna fick en ersättning i förhållande till inkomsten oberoende av vilken kassa man var medlem i.

Någon höjd egenavgift blev det inte under den socialdemokratiska regeringsperioden. Partiet hade bl.a. som en följd av sin besparingspolitik dalat i opinionssiffrorna och att före valet hösten 1991 höja egenavgiften till arbetslöshetskassorna skulle lägga ytterligare stenar till bördan. Dock blev det ett förlustval för socialdemokraterna hösten 1991.

Efter valet tillträdde en borgerlig regering som saknade egen majoritet i riksdagen. Enligt regeringsförklaringen ställdes krav på återhållsamhet med offentliga utgifter och omfattande besparingar de kommande åren aviserades (Riksdagens protokoll 1991/92:6). I slutet av oktober presenterades en proposition, som angav den allmänna inriktningen på regeringens ekonomiska politik (Proposition 1991/92:38).

I propositionen föreslås att egenavgiften, den s.k. finansieringsavgiften, skulle fördubblas från och med 1992, något som vann riksdagens acceptans (Finansutskottet 1991/92:10). Fördubblingen av egenavgiften var ett första steg mot en större reformering av arbetslöshetsförsäkringen och det aviserades att en utredning skulle tillsättas med uppgift att lägga förslag till en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Till utredningen uppgift hörde också att föreslå hur de försäkrade själva skall kunna stå för en större del av finansieringen.

En ny höjning av egenavgiften hade aviserats från och med ingången av år 1993. Under hösten 1992 blev emellertid den samhällsekonomiska krisen akut. För att nå positiva lösningar gjordes ett par krisöverenskommelser mellan regeringen och socialdemokraterna. I en av överenskommelserna ingick bl.a. att en ny arbetslöshetsförsäkring inte skulle förstatligas och att finansieringsavgiften inte skulle höjas.

Den borgerliga regeringen var en minoritetsregering och hade i de principiellt svåra frågorna då det gällde budgetbesparingar att förlita sig på det nya riksdagspartiet Ny Demokrati. Det akuta problemet inom arbetslöshetsförsäkringen var mycket stora och växande underskott i arbetsmarknadsfonden. Fondens underskott beräknades öka från ca 17 miljarder kronor vid slutet av budgetåret 1992/93 till ca 43 miljarder kronor vid slutet av 1993/94 (Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1992/93:11).

Som besparingsåtgärder lade regeringen i början av år 1993 förslag om att införa en karenstid på fem dagar och att reducera dagpenningen till 80 procent (Propositioner 1992/93:100 Bilaga 11 och 1993/93:150 Bilaga 8). Samtidigt föreslogs att den högsta ersättningen sattes till 564 kronor (från 598 kr) och att KAS-ersättningen sänktes till 198 kronor (från 210 kr). Arbetsmarknadsutskottet yrkade på avslag (Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1992/93:11). Riksdagen återremitterade emellertid ärendet till utskottet som intog samma inställning som

tidigare (Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1992/93:19). Kort efteråt fastställde emellertid riksdagen den av regeringen föreslagna karenstiden och reduktionen till 80 procent (Riksdagens skrivelse 1992/93:258). Beslutet innebar också att dagpenningens följsamhet till löneutvecklingen slopades. Riksdagsbehandlingen illustrerar att Ny Demokrati inte var något konsekvent och pålitligt stöd åt den borgerliga regeringen (representanten för Ny Demokrati hade inte deltagit i utskottsbehandlingen vars beslut därför kom att bero på den socialdemokratiska ordförandens utslagsröst).

7. Det tillfälliga obligatoriet 1994

I mars 1992 utsågs en särskild utredare med uppgift att föreslå en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. I sitt betänkande (SOU 1993:52) föreslår utredaren att en ny arbetslöshetsförsäkring träder i kraft den 2 maj 1994. Försäkringen skulle omfatta en allmän grundförsäkring och en frivillig tilläggsförsäkring. Försäkringen skulle administreras av de etablerade arbetslöshetskassorna samt av två allmänna kassor med staten som huvudman (en för löntagare och en för företagare). Försäkringsavgifterna föreslås börja betalas redan från den 1 januari 1994 för att möjliggöra uppbyggnaden av en buffert. Från samma dag skulle också inrättas en särskild myndighet med ansvar för fonduppbyggnaden och tillsyn av den nya försäkringen. I utredningen diskuterades en sänkning av ersättningen från 90 till 70 procent och en minskning av ersättningstiden från 300 till 200 dagar.

Nu blev det upproriska stämningar på fackligt håll och det fördes bland annat fram förslag att LO skulle utlysa en politisk generalstrejk (Fabriksarbetaren 1993:1).

Den borgerliga regeringen ansåg sig inte kunna lägga fram en proposition med utredningen som grund. Man presenterade två propositioner med några månaders mellanrum. Den första propositionen avseende en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring avlämnades i oktober 1993 (Proposition 1993/94:80). Det parlamentariska läget var komplicerat bl.a. eftersom Ny Demokrati tog avstånd från regeringens förslag till hur en allmän arbetslöshetsförsäkring skulle konstrueras (Motion 1993/94: A32). Propositionen vann dock till slut riksdagens gillande (Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1993/94:6). I propositionen föreslås att den nya arbetslöshetsförsäkringen skall träda i kraft den 1 juli 1994. Vidare föreslås som ett första beslut att den nya försäkringen skall finansieras med en oförändrad arbetsmarknadsavgift och en ny obligatorisk egenavgift. Den tidigare finansieringsavgiften slopas och den nya egenavgiften skall tas ut med en procent av lönen år 1994 och med två procent år 1995. Riksdagen beslutade också att höja KAS från 198 kronor per dag till 245 kronor från och med den 1 januari 1994. Denna höjning behövdes för att få med Ny Demokrati. Detta var en av märkligheterna i den

politiska situationen eftersom regeringen tidigare under året fått stöd av Ny Demokrati för en sänkning av KAS-ersättningen till 198 kronor per dag.

I mars 1994 lämnade regeringen den andra propositionen (Proposition 1993/94:209). Som ett andra steg mot en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring skulle det införas en inkomstrelaterad dagpenning i KAS-systemet. Denna skulle vara densamma som för arbetslöshetsförsäkringen. Nu skulle det inte längre gälla något medlemsvillkor utan ett avgiftsvillkor innebärande att avgift skulle ha betalats under 12 månader och som tidigare ett arbetsvillkor (fem månaders arbete under 12 månader före arbetslösheten). "Rundgången" skulle sluta efter det att en arbetslös haft ersättning i två perioder (om 300 dagar eller 450 dagar för dem som fyllt 55 år). Efter den andra ersättningsperioden måste man ha arbetat minst fem månader i vanligt arbete för att på nytt bli ersättningsberättigad (mellan period 1 och 2 skulle det alltså bli möjligt genom deltagande i någon arbetsmarknadspolitisk åtgärd).

Administrationen av den nya arbetslöshetsförsäkringen skulle ligga hos de fackliga kassorna men också hos fyra regionala statliga kassor. Dessa statliga kassor fick en konkurrensfördel gentemot de fackliga genom att skattemedel (i stället för en medlemsavgift) skulle finansiera administrationen. Införandet av en bortre parentes och den bristande konkurrensneutraliteten retade de fackliga organisationerna (Industrifacket 1994:5, TCO-tidningen 1995:11). I ett gemensamt uttalande tog LO och TCO helt avstånd från regeringsförslaget och uppmanade regeringen att dra tillbaka förslaget. Även SACO ställde sig kritisk. De fackliga organisationerna fick stöd av Konkurrensverket som menade att det förelåg en konkurrensbegränsning (TCO-tidningen 1994:16).

Inom regeringen var man osäker på om riksdagen (dvs. Ny Demokrati) skulle acceptera propositionen (Från Riksdag & Departement 1994:15). Enligt en av ledarna för Ny Demokrati (Bert Karlsson) skulle partiet aldrig gå med på kortare ersättningsperioder och skärpt arbetsvillkor (SAF-tidningen 1994:5) och liknande tongångar hade hörts i den tidigare riksdagsdebatten (Riksdagens protokoll 1993/94:44). I arbetsmarknadsutskottet stödde representanten för Ny Demokrati regeringsförslaget, men tog avstånd från det i kammardebatten! Än en gång blev det återremiss till utskottet, som nu förkastade regeringsförslaget (Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1983/84:26). Då det kom till beslut i början av juni månad 1994 fick regeringen genom sitt förslag efter det att ett flertal nydemokrater lagt ner sina röster. Den nya arbetslöshetsförsäkringen trädde i kraft den 1 juli 1994.

Konkurrensneutraliteten mellan den statliga och de fackliga kassorna och vad som skulle hända de utförsäkrade skulle dock utredas ytterligare. Det var alltså i vissa delar ett ofullständigt förslag som riksdagen hade tagit ställning till.

De fackliga organisationerna var hårda i sin kritik och socialdemokraterna lovade att riva upp beslutet om de vann valet hösten 1994.

8. Socialdemokraternas återkomst

Den socialdemokratiska partikongressen beslutade i september 1993 att partiet skulle verka för en höjning av arbetslöshetsförsäkringens dagpenning till 90 procent (Socialdemokraterna 1994). Även på fackligt håll var det 90 procent som skulle gälla (Industrifacket 1995:2, TCO-tidningen 1995:10).

Att sanera statsfinanserna stod högst upp på den socialdemokratiska dagordningen efter valsegern hösten 1994 (Riksdagens protokoll 1994/95:6, Carlsson 2003). Att arbetslöshetsförsäkringen skulle återställas fanns också med i regeringsförklaringen och detta skedde snabbt (Proposition 1994/95:99). De statliga arbetslöshetskassorna eliminerades, begränsningen av antalet ersättningsperioder togs bort och egenavgiften till finansiering av kontantförmånerna avskaffades. Detta tilltalade de fackliga organisationerna, som dock förhöll sig kritiska till att "taket" inte skulle följa löneutvecklingen (TCO-tidningen 1994:29).

Att kraftfullt reducera statens budgetunderskott blev en huvuduppgift för den nye finansministern (Göran Persson). Socialdemokraterna hade ingen egen majoritet i riksdagen och i början av år 1995 inleddes samtal med Centerpartiet (Carlsson 2003). Samtalen hölls hemliga även för fackföreningsrörelsen och att det slutits en uppgörelse avslöjade finansministern plötsligt i riksdagen i april 1995. Uppgårelsen innehöll bland annat en reduktion av ersättningsnivåerna inom sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna till 75 procent.

Strax innan uppgörelsen blev känd hade LO, TCO, SACO och Samorganisationen krävt en höjning av "taket" från 564 till 636 kronor (TCO-tidningen 1995:9). Efter det att det höjda taket etablerats (som man hoppades) krävdes höjningar i takt med den allmänna löneutvecklingen i landet. Att det nu i stället blev en sänkning av ersättningarna kom som en veritabel kalldusch för fackföreningsrörelsen (Industrifacket 1995:4) och kritiken blev våldsam. För LO handlade det inte minst om att man inte informerats i förväg (Carlsson 2003).

Det blev våldsamma protester mot sänkningen av arbetslöshetsersättningen och sjukpenningen (Svenning 2005, TCO-tidningen 1995:11). Socialdemokraternas väljarstöd i valet hösten 1994 på 45,3 procent reducerades till 33 procent i maj 1995 (Kratz 1996 sid 219). Vissa avdelningar inom LO hotade med att dra in understöd till partiet, andra gjorde det och vissa avdelningar lämnade partiet.

Klyftan mellan regeringen och de fackliga organisationerna vidgades på hösten samma år då den s.k. tillväxtpropositionen presenterades i oktober 1995 (Proposition 1995/96:25). I propositionen markerades att arbetslöshetsförsäkringen skulle vara en omställningsförsäkring och det borde finnas en bortre parentes för att bryta "rundgången". Denna fråga skulle prövas av en ny utredning, den s.k. ARBOM-utredningen (se nedan). Nu togs beslut om att avstängningstiden skulle höjas från 20 till 40 dagar för den som själv säger upp sitt arbete och till 60 dagar för den arbetslöse som avvisar ett lämpligt arbete (Arbetsmarknadsutskottets yttrande 1995/96:2).

Underskotten i arbetsmarknadsfonden ledde till att fonden avskaffades den 1 juli 1995; dess negativa saldo var då närmare 87 miljarder kronor. Som tidigare nämnts hade ambitionen varit att inom arbetslöshetsersättningarna skapa ett slutet system och att överskott skulle byggas upp i fonden då arbetslösheten var låg och att dessa överskott skulle finansiera utbetalningarna vid hög arbetslöshet. Samtidigt avskaffades även statsbidragen till PLE som en del i besparingspolitiken (Proposition 1994/95:100 Bilaga 11).

”Rundgången”, en i stort sett obegränsad ersättningstid inom arbetslöshetsförsäkringen, hade införts strax efter socialdemokraternas valseger 1982, men hade tagits bort av den borgerliga riksdagsmajoriteten år 1994. Den återställdes efter maktskiftet 1994, men regeringen gjorde herefter nya försök att återinföra en bortre parentes.

Regeringen föreslog i den s.k. sysselsättningspropositionen (Proposition 1995/96:222) om ändringar i arbetslöshetsförsäkringen och KAS. Framför allt gällde det regler om tidsbegränsad ersättning och ett nytt strängare arbetsvillkor. Under sommaren 1996 fattade riksdagen beslut och de nya reglerna skulle gälla från och med den 1 januari 1997. Redan under hösten 1996 togs frågan upp på nytt i riksdagen i samband med behandlingen av budgetpropositionen och ikraftträdandet flyttades fram till den 1/7 1997 (Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1996/97:7). Våren 1997 föreslog regeringen (Proposition 1996/97:107) att de tidigare beslutade ändringarna skulle utgå vilket också blev riksdagens beslut (Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1996/97:13). ”Rundgången” kunde alltså fortsätta. Samtidigt höjdes dagpenningen till 80 procent av den förlorade lönen och detta gällde från den 29 september 1996.

Det är ingen överdrift att påstå att den socialdemokratiska regeringen här led ett förnedrande nederlag i fråga om arbetslöshetsförsäkringen. Samarbetet med Centerpartiet inom besparingspolitiken hade lett till snabba beslut som alls inte varit förankrade inom fackföreningsrörelsen. ”Budgetsaneringen flöt väldigt bra tills LO började agera” enligt dåvarande statsministern Göran Persson (Persson 1997 sid 144). Enligt LO var det organisationens agerande som ”satt tydliga fackliga avtryck i den socialdemokratiska politiken” (LO 1998 sid 33). I början av år 1997 hade regeringen och LO försonats och klyftan mellan de båda hade minskat (LO-tidningen 1997:9).

9. Alfakassan

I juni 1995 hade den socialdemokratiska regeringen tillsatt en utredning för att ge förslag på hur en ny arbetslöshetsförsäkring inklusive KAS skulle kunna konstrueras. Utredningen benämndes ARBOM, en förkortning av ”Arbetslöshetsförsäkringen – en omställningsförsäkring”. Det hette i direktiven att försäkringens karak-

tär av omställningsförsäkring skulle betonas liksom arbetslinjen och de försäkrades ansvar.

ARBOM-utredningen överlämnade två betänkanden. Det första betänkandet presenterades i mars 1996 (SOU 1996:51). Då hade riksdagen, som nämnts ovan, behandlat den s.k. sysselsättningspropositionen. Dessutom hade en arbetsmarknadspolitisk kommitté avlämnat ett betänkande i början av år 1996 (SOU 1996:3). Den arbetsmarknadspolitiska kommitténs budskap till ARBOM-utredningen var bl.a. att det borde finnas en bortre parentes inom arbetslöshetsförsäkringen och det borde finnas tydliga krav på aktivitet från de försäkrades sida.

Den skiss som ARBOM-utredningen presenterade utgick från att KAS skulle avskaffas och att arbetslöshetsförsäkringen skulle administreras av befintliga arbetslöshetskassor. Dock behövdes en ny kassa för att försäkringen skulle bli heltäckande. I denna skulle staten utse majoriteten av styrelsen. Försäkringen skulle bestå av en obligatorisk grundersättning som täcker alla förvärvsarbetande som uppfyller ett arbetsvillkor och en frivillig kompletterande inkomstbortfallsförsäkring. En bortre parentes borde införas enligt utredningen och en skärpning av arbetsvillkoret borde övervägas.

I oktober 1996 kom slutrapporten (SOU 1996:150). Där föreslås att arbetslöshetsförsäkringen och KAS ersätts av en sammanhållen allmän arbetslöshetsförsäkring. Den nya arbetslöshetsförsäkringen består av två delar:

1. Ett grundbelopp lika för alla och som utgår till alla.
2. En frivillig kompletterande inkomstbortfallsförsäkring som tillsammans med grundbeloppet skulle ge en dagpenning motsvarande 80 procent av förlorad arbetsinkomst.

Arbetsvillkoret föreslås bli nio månaders arbete under en ramtid omfattande ett år och dagpenningen skulle relateras till ett inkomstindex svarande mot den genomsnittliga löneutvecklingen på arbetsmarknaden. Ersättningen totalt sett begränsas till 600 dagar och denna tid består i sin tur av tre perioder om 200 dagar. Efter en 200 dagars period kunde den enskilde kvalificera sig för en ny ersättningsperiod efter sex månaders förvärvsarbete eller motsvarande tid i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Tanken var att detta skulle få ett slut på ”rundgången”. Den allmänna arbetslöshetsförsäkringen administreras enligt förslaget av de dåvarande arbetslöshetskassorna samt en ny obunden arbetslöshetskassa. Vem som skulle bli huvudman för denna kassa är något svävande men staten borde ha ett avgörande inflytande. Finansiering sker med den allmänna arbetsgivaravgiften och medlemsavgifter, som föreslås bli något högre än de dåvarande.

Kritiken från fackligt håll blev massiv. TCO menade exempelvis att ersättningarna blev för låga (två tredjedelar av TCOs heltidsanställda tjänade mer än ”taket”), att betydligt färre personer kommer att omfattas av försäkringen på grund av det strama arbetsvillkoret och att den bortre parentesen skulle bidra till ökad arbetslöshet (TCO-tidningen 1996:28).

I början av år 1997 nåddes, som nämnts ovan, en försoning mellan regeringen och LO. Detta var för LO en viktig uppgörelse (LO 1998). Överenskommelsen, som också omfattades av samarbetspartnern Centerpartiet, innebar en sammanhållande försäkring som innefattade både KAS och arbetslöshetskassorna. Ersättningsnivån sattes till 80 procent, lägsta belopp till 240 kronor per dag och högsta belopp till 580 kronor. Arbetsvillkoret inom försäkringen sattes till sex månader. Huvuddelen av förbättringarna skulle finansieras genom en höjning av arbetslöshetskassornas finansieringsavgift och det konstaterades att arbetslöshetsförsäkringen skulle vara en omställningsförsäkring. Det behövdes emellertid, enligt uppgörelsen, ytterligare analyser för att utreda vilka åtgärder som kunde bli aktuella efter en utförsäkring.

Regeringen avlämnade en proposition i mars 1997 (Proposition 1996/97:107). Propositionen innehöll ett par ”återställare” (de upphävanden av tidigare riksdagsbeslut som nämnts ovan) och ett förslag till en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Enligt den nya arbetslöshetsförsäkring, som skulle införas den 1 januari 1998, administreras försäkringen av de etablerade arbetslöshetskassorna och en ny kompletterande kassa, som skulle inrättas för dem som inte var medlemmar i en existerande kassa. Den nya försäkringen innehöll ett grundskydd (240 kr/dag) och en inkomstrelaterad del. Det krävdes sex månaders arbete för rätt till ersättning och ersättningsperioden förblev 300 dagar (450 dagar för dem som var 57 år och äldre). Någon bortre parentes ingick inte. Egenavgifterna höjdes också.

ARBOM-utredningen hade föreslagit en kompletterande kassa för att göra arbetslöshetsförsäkringen politisk hållbar över eventuella regeringsskiften. Men nu tillkom ett nytt problem.

Enligt lagen skulle den nya kassan bildas av rikstäckande arbetsmarknadsorganisationer. I riksdagen och på arbetsmarknadsdepartementet hade man tänkt sig att rikstäckande organisationer för löntagare och arbetsgivare skulle bilda den nya kassan. SACO och arbetsgivarorganisationerna vägrade delta och kvar blev LO och TCO. För fackförbunden blev det då svårsmält att LO och TCO skulle driva en kassa som skulle konkurrera med de fackliga kassorna (TCO-tidningen 1997:27). Regeringen satsade då på Arbetslöshetskassornas Samorganisation som en möjlig bildare. Samorganisationens styrelse fattade ett positivt beslut den 1 december 1997, alltså endast en månad innan den föreslagna kassan skulle sjösättas. Det fanns en tveksamhet inom de fackliga organisationer som ingick i Samorganisationen. En anledning till att det blev ett positivt beslut var att regeringen hotat med en statlig arbetslöshetskassa med de risker för medlemsflykt från de fackliga kassorna som det skulle medföra (TCO-tidningen 1997:29).

Den kompletterande arbetslöshetskassan fick namnet Arbetslöshetskassan Alfa och dess stiftare blev alltså Arbetslöshetskassornas Samorganisation, dvs. den organisation som föreslagits som stiftare redan 1978 av ALF-utredningen. Det var frivilligt att bli medlem i Alfa-kassan. Enligt den nye kassaföreståndaren hade man inte gått ut med någon information om kassan och ”man har heller inte den ambitionen” (TCO-tidningen 1998:8 sid 2). Kassan fick emellertid en god start och redan efter

två år hade den 26 204 medlemmar. År 2010 fanns något mer än 73 000 personer anslutna till Alfa-kassan (Arbetslöshetskassan Alfa 2011).

10. Avslutande synpunkter

Den svenska arbetslöshetsförsäkringen nådde, sett ut de försäkrades synvinkel, en topp omkring år 1990. Det fanns då jämfört med år 1974 fler kassamedlemmar, dagpenningen och statsbidragen var högre, karensen var borttagen och ersättnings-tiden i stort sett obegränsad.

Från krisåren i början av 1990-talet fram till decenniets slut skedde en rad reduktioner bland annat genom att arbetsvillkoret skärptes, att en karenstid återinfördes, att kompensationskvoten sänktes till 80 procent och att den enskildes avgifter blev högre. "Taket" i försäkringen hade i och för sig höjts från 495 kronor per dag år 1990 till 580 kronor år 1998 men realt sett innebar detta en sänkning med cirka fem procent. Reduktionerna sammanhängde i allt väsentligt med den höga arbetslösheten och statsfinansiella sparkrav under 1990-talet. KAS och dess efterföljare grundförsäkringen ökade emellertid under samma period från 174 kronor till 240 kronor, en real ökning med cirka 12 procent.

Arbetslösheten år 1990 var 1,6 procent av arbetskraften. Fram till år 1993 hade den ökat till 8,2 procent. Härefter skedde en gradvis sänkning fram till 6,5 procent år 1998 (Regnér 2000). Andelen av de arbetslösa som fick ersättning från arbetslöshetsförsäkringen ökade under perioden (från 63 till 72 procent). En förklaring till denna ökning kan vara att antalet arbetslösa kassamedlemmar hade ökat, men en annan förklaring kan vara att oron på arbetsmarknaden lett till att kassorna fått fler medlemmar eftersom kassaersättningen var klart högre än KAS-ersättningen. Antalet kassamedlemmar hade ökat med sju procent från år 1990 till 3 787 656 år 1997. Detta innebär att 89 procent av arbetskraften var medlemmar i någon arbetslöshetskassakassa. Till historien hör att den totala arbetskraften samtidigt minskat med något över 300 000 personer.

Attackerna mot "rundgången" från både den borgerliga och den socialdemokratiska regeringen under 1990-talet innebar en ökad betoning på den enskilda arbetslöses ansvar och sökaktivitet. Begreppet "arbetslinje" blev på 1990-talet synonymt med åtstramning av sociala rättigheter. Det blev en starkare betoning på aktivering och incitament (Junestav 2007).

Det som också hände sedan 1974 var att införandet av KAS förebådade en allmän arbetslöshetsförsäkring. Detta blev emellertid en verklighet först år 1994, en reform som snabbt raderades bort och i stället kom en ny variant år 1998, den s.k. Alfakassan.

Det är ingen överdrift att påstå att de fackliga organisationerna, inklusive Samorganisationen, varit mäktiga påtryckare i utvecklandet av arbetslöshetsförsäkringen. Redan på 1800-talet började fackliga organisationer upprätta arbetslöshetskassor. Det fanns olika skäl för de fackliga organisationerna att ge ersättning till medlemmar som drabbats av arbetslöshet (Edebalk 1975). Medlemmar som avskedats på grund av facklig verksamhet kunde tidigt få ersättning från sin fackliga organisation. I slutet av 1800-talet blev motiven för att upprätta en kassa än mer klara. Det gällde för det första att med hjälp av en kassa framstå som en attraktiv organisation och en arbetslöshetskassa sågs som fördelaktig ur värvningssynpunkt. Det gällde också att hålla kvar och ha kontroll över arbetslösa medlemmar i organisationen (i värsta fall kunde de kanske värvas av en strejkbrytarorganisation). Förekomsten av en arbetslöshetskassa var dessutom nära kopplad till lönepolitiken. En arbetslös person kunde bli villig att ta ett nytt arbete till, som det ansågs, allt för låg lön. Med ersättning från en arbetslöshetskassa fick den arbetslöse motståndskraft mot att mer eller mindre tvingas ta ett arbete till en fackligt sett alltför låg lön.

En facklig arbetslöshetsförsäkring är alltså nära kopplad till den fackliga huvuduppgiften. Det är därför ingen tillfällighet att fackliga organisationer eftersträvat ett stort inflytande över en sådan försäkring. En facklig organisations förhandlingsstyrka beror bland annat på anslutningen och att den fackliga anslutningen i Sverige internationellt sett varit mycket hög (Kjellberg 2000) kan bland annat tillskrivas den svenska formen av arbetslöshetsförsäkring. Det är också tydligt att (det fåtal) länder som tillämpar Gentsystemet för arbetslöshetsförsäkring har den högsta organisationsgraden (Björklund m.fl. 2006).

Under efterkrigstiden har arbetarnas och tjänstemännens fackliga organisationer verkat för att behålla sina fackliga arbetslöshetskassor och för att förbättra försäkringsvillkoren och kassornas ekonomiska förutsättningar. Det har bland annat gällt få en höjd dagpenning och höjda statsbidrag och ett borttagande av karensen. Sedan den höga arbetslösheten i början av 1990-talet har det framför allt gällt att bevara så mycket som möjligt av de framgångar man hade haft fram till 1990. Alldeles särskilt har organisationerna sökt undvika en bortre parentes för ersättningen, något som man kämpade hårt för.

En viktig uppgift för de fackliga organisationerna har varit att minska betydelsen av konkurrerande ersättningar. Det är ingen tillfällighet att KAS i sin debut fick sämre ersättning och ersättningstid än arbetslöshetsförsäkringen. Borgarnas beslut att införa inkomstbortfallskompensation också för KAS och att skapa en konkurrerande statlig arbetslöshetskassa 1994 väckte vrede på fackligt håll. Den fackliga vreden riktades också mot socialdemokraternas konkurrerande kassa även om man till slut fick finna sig i en kompromiss.

Arbetslöshetskassorna har haft ett högt värde för de fackliga organisationerna och då församlingar diskuterats eller genomförts har den fackliga oppositionen blivit mycket hård. Vid ett par tillfällen (1982 och 1993) har till och med röster för en politisk generalstrejk hörts.

Socialdemokratiska regeringar har i allmänhet varit lyhörda för kassaföreträdarnas krav och önskemål. De ”återställare” som skedde efter socialdemokratiska valframgångar 1982 och 1994 skedde helt enligt fackliga krav. Detsamma gällde borttagandet av karensen 1989 och överförandet av kassornas fonder till de fackliga organisationerna. Då socialdemokratiska regeringar av statsfinansiella skäl försökt åstadkomma någon form av försämringar inom arbetslöshetsförsäkringen har de förr eller senare tvingats till förödmjukande nederlag eller kompromisser efter facklig opposition. Detta hände exempelvis 1985, då den socialdemokratiska regeringen försökte begränsa höjningen av dagpenningen och 1997 då ett par nyligen fattade riksdagsbeslut revs upp. LO var till att börja med negativ till den allmänna arbetslöshetsförsäkring som beslutades 1997 men kunde till slut acceptera den som en kompromiss.

De fackliga organisationerna var efter 1980 negativa till en allmän arbetslöshetsförsäkring och till att en ny kassa skulle bildas. På 1970-talet hade man i och för sig ställt sig positiv till en allmän arbetslöshetsförsäkring men det under förutsättningar som var mycket gynnsamma för fackföreningsrörelsen. Efter det att Socialpolitiska samordningskommittén presenterat en annan syn på arbetslöshetsförsäkringen, och det en syn som låg borgerligheten nära, försvann det fackliga intresset för en allmän arbetslöshetsförsäkring. Härefter ansågs en ny kassa vara onödig. Då frågan aktualiserades på allvar under 1990-talet menade man att de kassor som fanns hade en väl fungerande administration och klarade även dem som inte gillade facket. Det behövdes alltså inte en ny arbetslöshetskassa. Ca 150 000 medlemmar i TCO-förbundens kassor var exempelvis inte medlemmar i facket enligt TCO (TCO-tidningen 1996:10). Totalt sett för samtliga kassor var sju procent av medlemmarna inte fackligt anslutna (LO-tidningen 1997:33). Så det ansågs alltså finnas plats för icke fackligt anslutna i de existerande arbetslöshetskassorna.

Borgerliga partier och arbetsgivareföreningen har alltsedan diskussionerna på 1920-talet förordat ett obligatorium. År 1948 presenterades ett förslag som dock inte kunde genomföras (Edebalk 2008). På 1970-talet återkom kraven efter det att arbetslösheten börjat öka i början av decenniet, men inte heller då kunde en obligatorisk försäkring genomföras trots sex borgerliga regeringsår (1976-82) och en borgerlig riksdagsmajoritet. Under 1980-talet presenterades en rad borgerliga riksdagsmotioner i frågan men först 1994 kunde en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring införas även om den blev synnerligen kortlivad.

De borgerliga partierna och arbetsgivareföreningen var i princip motståndare till Gentsystemet. Att systemet var speciellt gynnsamt för fackföreningsrörelsen var ju ingen hemlighet. Så länge det systemet fanns borde, enligt borgarna, medlemsavgifter vara relativt höga (alltså begränsade statsbidrag) så att medlemmarna kände av en eventuell arbetslöshet som en följd av alltför höga lönehöjningar. Men även i en allmän arbetslöshetsförsäkring borde egenavgifterna vara relativt höga så att kostnaden för en eventuell arbetslöshet blev tydlig (SAF-tidningen 1997: 20). Att (alltför) gynnsamma ersättningsvillkor och ersättningar kunde bidra till arbetslöshet eller förlängda arbetslöshetstider framfördes också. Att arbetslöshetsförsäkring-

en skulle vara en omställningsförsäkring (alltså inkluderande en bortre parentes för ersättningen) var en borgerlig uppfattning som den socialdemokratiska regeringen anammade i samband med besparingspolitiken fr.o.m. år 1995. Socialdemokraterna fick dock ett övermäktigt motstånd i fackföreningsrörelsen.

Arbetsgivarna och de borgerliga partierna har förordat en allmän arbetslöshetsförsäkring utan fackliga kassor. Då det emellertid kom till ett beslut år 1994 var man uppbounden av krisöverenskommelsen med socialdemokraterna hösten 1992.

Arbetsgivareföreningens motstånd mot Gentsystemet var tydligt. Detta har dock inte hindrat arbetsgivarna från att uppskatta systemet i samband med permitteringar under den tid som kassorna fick finansiera så kallad "labour hoarding". Arbetsgivarna sökte efter tillkomsten av LAS år 1974 minska effekterna av permitteringslönen och här nåddes 1984 en överenskommelse mellan SAF och LO. Den är ett exempel på överenskommelser mellan de centrala parterna på arbetsmarknaden och regeringen och som varit ett inslag i det som brukar kallas "den svenska modellen".

Arbetslöshetsförsäkringens utveckling har framför allt varit betingad av två faktorer. En faktor är givetvis den politiska majoriteten i riksdagen. Den andra faktorn är den samhällsekonomiska situationen dvs. främst läget på arbetsmarknaden. Försäkringens konstruktion utgick fram till 1990 från en arbetslöshet på cirka två procent. En låg arbetslöshet innebär i princip en stark position för fackföreningsrörelsen. Det var mot bakgrund av en låg arbetslöshet som den reform, som trädde i kraft 1989, beslutades. Tanken var bland annat att systemet skulle bli slutet och att arbetsmarknadsfonden skulle fungera som en buffert. Det är inte svårt att se den politiska fördelen med ett sådant system (om det fungerar) eftersom statsbudgeten inte skulle belastas i en lågkonjunktur.

Försäkringssystemet klarade emellertid inte massarbetslösheten under 1990-talet. Den höga arbetslösheten urholkade systemet finansiellt och försvagade samtidigt fackföreningsrörelsen. Man hade att acceptera inte bara den nya Alfa-kassan utan också att karenstiden återinfördes, att kopplingen till löneutvecklingen slopades, att försäkringsvillkoren stramades upp, att egenavgifterna höjdes och att kompensationskvoten sänktes till 80 procent. En kompensationskvot på 90 procent, som LO såg det, kunde först återfås "när sysselsättningen ökat väsentligt, så att välfärdsystemen är bättre finansierade" (LO 1995 sid 199).

Arbetslöshetsförsäkringen har haft ett lägre "tak" än sjukförsäkringen (det var något under 60 procent av sjukförsäkringens). "Taket" för dagpenningen har främst varit anpassat till LO-medlemmarnas löner. För medlemmar i SACO- och TCO-kassor har taket setts som alltför lågt. Då exempelvis kompensationskvoten höjdes från 75 till 80 procent år 1996, och det med oförändrat "tak", konstaterades att varannan medlem i TCO redan befann sig ovanför "taket" (TCO-tidningen 1996:17). Enligt TCO borde "taket" vara detsamma som inom sjukförsäkringen dvs. 7,5 basbelopp. Detta var för övrigt just vad ALF-utredningen (och då också de fackliga organisationerna) föreslagit redan 1978.

Den relativt låga ersättningen ledde i sin tur till ett växande intresse för privata kompletterande arbetslöshetsförsäkringar främst inom tjänstemannaorganisationerna. År 1998 lanserades den första privata försäkringen som skulle ge högre ersättning vid arbetslöshet. Det har sedan dess tillkommit en rad privata arbetslöshetsförsäkringar främst i form av kollektiva försäkringar för alla medlemmar i ett förbund men också individuella försäkringar (se t.ex. Sjögren Lindquist & Wadensjö 2011).

Referenser

Arbetsgivaren 1977

Arbetslöshetskassan Alfa (2011), Årsredovisning 2010

Björklund, Anders (1983), Inför omprövningen. Alternativ till dagens socialförsäkringar. Stockholm: Liber Förlag

Björklund, Anders, Edin, Per-Anders, Holmlund, Bertil & Wadensjö, Eskil (2006), Arbetsmarknaden. Stockholm: SNS Förlag

Carlsson, Ingvar (2003), Så tänkte jag. Politik & Dramatik. Stockholm: Hjalmarsson & Högberg Bokförlag

Ds A 1981:7 Anställningsskydd för äldre

Ds A 1987:4 Arbetslöshetsförsäkringen – högsta dagpenning och finansiering

Ds Ju 1979:1 Vägar till ökad välfärd

Edebalk, Per Gunnar (1975), Arbetslöshetsförsäkringsdebatten. En studie i svensk socialpolitik 1892-1934. Lund: Ekonomisk-historiska institutionen

Edebalk, Per Gunnar (2008), Staten, arbetsmarknadens parter och arbetslöshetsersättningarna 1945-1975. Socialhögskolans WP-serie 2008:1

Edebalk, Per Gunnar & Wadensjö, Eskil (1980), Avgångsbidrag. Lund: Liber Läromedel

Edebalk, Per Gunnar & Wadensjö, Eskil (1989), Arbetsmarknadsförsäkringar. Rapport till ESO. Finansdepartementet. Ds 1989:68

Erici, Bernt & Roth, Nils (1981), Arbetslöshetsförsäkringen i Sverige 1935 – 1980. Stockholm: Arbetslöshetskassornas Samorganisation

Fabriksarbetaren 1990, 1993

Feldt, Kjell-Olof (1991), Alla dessa dagar. I regeringen 1982-1990. Stockholm: Norstedts

Från Riksdag & Departement 1994

Industrifacket 1994, 1995

Johansson, Anders L & Magnusson, Lars (1998), LO andra halvseket. Fackföreningsrörelsen och samhället. Stockholm: Atlas

- Junestav, Malin (2007), Socialförsäkringssystemet och arbetsmarknaden – politiska idéer, sociala normer och institutionell förändring –en historik. Rapport 2007:4. Uppsala: IFAU
- Kjellberg, Anders (2000), "The multitude of challenges facing Swedish trade unions". I Waddington, Jeremy & Hoffman, Reiner Trade Unions in Europe facing challenges and searching for solutions. Brussels: ETUI
- Kratz, Anita (1996), Ingvar Carlsson Erlanders siste pojke. Stockholm: Bonnier Alba
- Leijon, Anna-Greta (1991), Alla rosor skall inte tuktas. Stockholm: Tiden
- LO (1976), Protokoll vid Landsorganisationens 19:e ordinarie kongress 12-19 juni 1976. Stockholm: Landsorganisationen i Sverige
- LO (1982), Landssekretariatets berättelse för år 1982. Stockholm: Landsorganisationen i Sverige
- LO (1995), Rättvisa. Rättviseutredningens rapport till LOs 23:e ordinarie kongress 7-12 september 1996. Stockholm: Landsorganisationen i Sverige
- LO (1998), LO-styrelsens berättelse för år 1997. Stockholm: Landsorganisationen i Sverige
- LO-tidningen 1982, 1997
- Malm, Stig (1994), 13 år. Stockholm: Utbildningsförlaget Brevskolan
- Metallarbetaren 1980, 1981, 1982
- Nilsson, Mats (1995), Bengt Westerberg. Ekerlids förlag
- Moderata samlingspartiet (1991), Ny start för Sverige. Stockholm: Moderata samlingspartiet och Folkpartiet liberalerna
- Persson, Göran (1997), Den som är satt i skuld är inte fri. Stockholm: Atlas
- Regnéér Håkan (2000), "Ändrade förutsättningar för arbetsmarknadspolitiken?". Ingått i SOU 2000:37 Välfärdens förutsättningar
- Riksdagens protokoll jämte bihang
- SACO-tidningen 1974
- SAF-tidningen 1994, 1997
- Sjögren Lindquist, Gabriella & Wadensjö, Eskil (2011), Avtalsbestämda ersättningar, andra kompletterande ersättningar och arbetsutbudet. Rapport till ESO 2011:4. Stockholm: Regeringskansliet
- SO (1996), SO och arbetslöshetsförsäkringen 1981-1996 med åren 1935 till 1980 i sammandrag. Stockholm: Arbetslöshetskassornas Samorganisation
- Socialdemokraterna (1981), Framtid för Sverige. Förslag till handlingslinjer för att föra Sverige ur krisen. Stockholm: Tiden
- Socialdemokraterna (1994), Kongressen från A till Ö. En sammanfattning av beslut fattade på socialdemokraternas partikongress den 15-21 september 1993 i Göteborg. Stockholm: Socialdemokraterna

SOU 1978:45 Allmän arbetslöshetsförsäkring
SOU 1979:94 En allmän socialförsäkring. Modell och riktlinjer
SOU 1980:52 Långtidsutredningen 1980
SOU 1991:57 Arbetslöshetsförsäkringen – finansieringssystemet
SOU 1993:52 Ersättning vid arbetslöshet.
SOU 1996:3 Aktiv arbetsmarknadspolitik
SOU 1996:51 Grundläggande drag i en ny arbetslöshetsförsäkring – alternativ och förslag
SOU 1996:150 En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring
Statistisk årsbok 1993 och 2000
Svenning, Olle (2005), Göran Persson och hans värld. Stockholm: Norstedts
TCO-tidningen 1994, 1995, 1996, 1997,1998